

Přednáška pro kněze litoměřické diecéze

Hejnice, 17. června 2010

Milí spolubratři!

Takový kněžský den, jaký je nám dnes dán, má svou obdobu v evangeliu, když Pán povolává své učedníky zpět z cest světa, aby s nimi odešel na opuštěné místo a aby s nimi rozmlouval o Božím království. Výslovně říká svým učedníkům: „*Trochu si odpočiňte*“ (Mk 6,31). Teologickým místem pro Boží přítomnost v našem světě je skrytost. „*Vpravdě jsi Bůh skrytý*,“ (Iz 45,15) říká prorok Izaiáš. A Pán nám výslovně říká, že (ty opravdové) poklady pro nás lidi neleží na ulicích, nýbrž jsou ukryty v poli života. S nebeským královstvím je to jako *s pokladem, který byl ukryt v poli* (srov. Mt 13,44). To znamená, že to negativní se do našeho vědomí tlačí samo od sebe a ze všech stran, zatímco to pozitivní se musí hledat, a sice ve skrytosti, aby bylo možné je vůbec najít.

O jedné dámě z Anglie se vypráví, že během jedné chladné zimy doslova umrzla, protože si nemohla dovolit topení. Zapomněla, že má na svém kontě dva miliony anglických liber. Proto nemohla žít ze svého bohatství. Existuje jedno přísloví, které říká: *Co oko nevidí, to srdce nebolí*. Chtěl bych vás, milí spolubratři, ze srdce poprosit o to, abychom si tento den vzali k srdci jako den Boží skrytosti v našem středu a abychom si také vzájemně dopřáli trochu této skrytosti. Začali jsme modlitbou, která nám zároveň otvírá duchovní prostor, v němž je možné zevnitř pochopit, co nám přislubuje církev zvenčí. Kéž nám Duch svatý dnes skutečně dopřeje trochu Boha zakusit. Člověk musí Boha zakusit. „*Sapientia*“, latinský výraz pro moudrost, má slovesný tvar *sapere*: okusit, kousat, chutnat. Ono *recta sapere*, zakusit to správně na Bohu, by nám mělo dnes být dáno. Tento Bůh chutná stále více. Nemůže se člověku znechutit. Moudrost nás chrání před nechutenstvím a nudou z Boha a jeho království. Jsem nyní 35 let biskupem. Ze své životní zkušenosti bych proto chtěl s vámi mluvit na téma „*Jedna diecéze a mnoho farností*“.

Kodex kanonického práva z roku 1983 nám k tomuto tématu v kánonu 515, § 1 říká: „*Farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče farářů, jako jejímu vlastnímu pastýři*.“ Tolik citace. Milí spolubratři, k tomu je zde třeba poznamenat, že Kodex pod pojmem místní církev rozumí totéž jako většina koncilních výroků, totiž diecézi. A pro naši tematiku je ještě důležitý

další kánon Kodexu, a to kánon 529, § 2. Tam stojí: „[Farář] spolupracuje s biskupem a diecézním kněžstvem, přičiňuje se, aby věřící pečovali o farní společenství a cítili, že jsou členy jak diecéze, tak celé církve, a účastnili se nebo podporovali činnost ve prospěch jejího společenství.“

Chtěl bych nyní v první velké pasáži trochu více rozpracovat institucionální aspekt a potom v druhé pojednat o osobním pohledu na tuto záležitost. Nejprve tedy institucionální aspekt:

1. Církev je společenství. Její jednota vyplývá z účasti jejích členů na témž tajemství spásy. Mezi členy tedy existuje společenství, protože je dáno *communio* neboli podíl na něčem konkrétním, tedy na tomtéž evangeliu, na téže víře, na tomtéž Kristu, na tomtéž Duchu svatém, na tomtéž Bohu. *Communio* neznamena sjednocení, nýbrž společné vlastnictví a tím i společnou starost a zodpovědnost, naše společné dílo a náš společný závazek. *Communio* v prvotní církvi vyjadřovalo samotné společenství farnosti i farností mezi sebou a s biskupstvím, jak se utváří a zviditelňuje ve slavení Eucharistie u jednoho oltáře, a to sice až do okamžiku, kdy Pán znovu přijde v moci a slávě. Mše svatá tak není nic jiného než církev *in actu*, církev v činnosti. Ne ale tak, že by se eucharistickou liturgií vyčerpal celý život církve. Je spíše jejím středem, jejím pramenem a jejím vrcholem. Je to vrchol, ke kterému směřuje veškeré hlásání Slova a všechna ve Slově daná stvrzení víry. Je pramenem, z něhož se sytí modlitba a bratrská láska, která má naplnit křesťanské bytí jedince i farnosti.

Církev neexistuje nejprve jako nějaká velká všeobecná společnost, která musela takříkajíc všude zřídit své pobočky a k tomu vytvořit síť systematické evangelizace, a tak založit řetězec stanic vysílající podněty duchovního a sociálního charakteru. Církev naopak vznikla z místního společenství a mimo toto společenství nejprve neměla žádnou z podob, jak je známe dnes. Pamatujte prosím na první kapitolu ze Skutků apoštolů. Tam stojí: „[Apoštolové] jednomyslně setrvali v modlitbách spolu se ženami, s Ježíšovou matkou Marií a s jeho příbuznými“ (Sk 1,14). To je prvotní buňka církve. Nejprve tedy církev vychází z místního společenství a mimo toto společenství neměla žádnou z podob, jak je známe dnes. Mimo místní církve, ve kterých konkrétní lidé vedli konkrétní život víry, ve víře, v rozjímání a lásce, církev neexistovala.

To není v rozporu s přesvědčením, že církev byla Kristem primárně vystavěna na apoštolských základech. Petr totiž nespíchal od samého počátku do Říma, který byl cen-

trem antického světa, aby tam zřídil důmyslnou spleť výborů, které by potom dále po celém světě systematicky šířily své pomocné církve. Petrovské založení církve spočívalo prostě v tom, že o Letnicích hlásal lidem shromážděným kolem něj vzkříšeného Krista, a ty, kteří uvěřili, pokřtil nebo je prostřednictvím svých spolupracovníků-apoštoľů nechával křtít a umožnil jim všem, aby se účastnili prvních eucharistických slavností, a tím je zavazoval ke společnému životu v díkůčinění a v lásce. Církev všech časů a na všech kontinentech byla tedy založena první místní církví, církví v Jeruzalémě, ve které již všechno bylo v jádru obsaženo. A z této jeruzalémské místní církve vyrostly další místní církve, způsobem zcela podobným tomu, jak se přesazují sazenice. Zatímco první církev v Jeruzalémě během událostí roku 70 téměř zcela zmizela, převzala už církev v Římě, církev Petrova, funkci matky a hlavy všech církví ve světě, jak to odpovídalo Petrovu povolání ve sboru apoštoľů.

Později došlo k rozšíření těchto místních církví, které v dnešním slova smyslu byly biskupskými farnostmi. To znamená, že to byly velké městské farnosti, které spravoval biskup, protože oblast Středozeří se v naprosté většině vyznačovala městskou kulturou, do které se nejprve rozšířilo křesťanství. Tyto biskupské farnosti bývaly nazývány místní církve. Později bylo rozšíření těchto původně lokálních místních církví tak velké, že se tyto velké diecéze dále rozdělily – podle tehdejšího významu – na tak zvané sekundární farnosti, nebo také farnosti bez přímé biskupské správy. To jsou dnes naše normální farnosti. Od tohoto okamžiku mohl ale kněz pod dohledem biskupa řádně zastávat quasi biskupský pastýřský úřad: pravidelným předsedáním eucharistickým slavnostem mohl a může převzít zodpovědnost za kázání a pastorači. Přitom se také může stát to, že třeba kvůli nedostatku kněží, musí převzít více farností. To ale teologicky nemění základní konstanty eklesiologie, ale spíše životní a pracovní styl kněží.

Obzvláště se však v prvotní církvi, v zařízeních tak zvaných stacionárních kostelů (*statio*), projevuje oprávněná starost o vnitřní jednotu těchto společenství v jednotlivých kostelích. *Statio* znamená, že biskup a místní kněžstvo v předem oznámeném tak zvaném stacionárním kostele předsedali společné bohoslužbě (pro věřící) určitého města, které již bylo rozděleno na pastorační okrsky. Záměrem tohoto systému, kdy biskup popořádku sloužil bohoslužbu v různých kostelích města, bylo zabránit rozpadu diecéze do nezávislých vedle sebe existujících obcí. Aneb - tyto tak zvané titulární kostely nejsou farními kostely v našem dnešním slova smyslu, nýbrž jemnějším dělením města, čili diecéze. Bohoslužba v titulárních kostelích byla později chápána jako praktické, nutné vyčlenění z jedné společné bohoslužby města. Jednotu ale nadále viditelným způsobem ztělesňovalo tak zvané *fermentum*. Jistě znáte ra-

ně křesťanskou tradici, kdy se na bohoslužbu v titulárním kostele posílalo z biskupského kostela *fermentum*, tj. částička z biskupem proměněné hostie, která se pak při „*Pax Domini sit semper vobiscum*“ dávala do kalichu jako vnější znamení organické jednoty farností s diecézí, která je také nazývána místní církví.

Milí spolubratři, farnost v dnešním slova smyslu - a řekl jsem to pro dobro farností - není schopna sama o sobě být církví, ale vždy jen ve svém začlenění do diecéze. Pro věřícího se potom ale církev obecně vzato skutečně odehrává ve farnosti samotné, tedy v církvi na daném místě. V tomto začlenění do místní církve (diecéze) se pro věřícího ve farnosti, v místě, kde žije, především slavením Eucharistie, ke kterému se schází věřící z okolí, odehrává skutečně církev. Je-li farnost věrná svému úkolu, potom přispívá k rozvoji místní církve, katolického *communio*, a směřuje tím koneckonců k naplnění eschatologického společenství, tedy ke společenství všech členů na zemi i na nebi. Zapomíná-li farnost na tento svůj závazek, ocitá se tak v nebezpečí, že bude vstupovat v roli církve, buď té místní, nebo dokonce univerzální, které má sloužit. Pak by byl brzděn rozvoj, začlenění do diecéze, kterou by měla podporovat, zamotala by se sama do sebe a degradovala by na sektu.

Člověk si musí neustále stavět před oči, že žádná farnost není *ecclesia*, stejně jako že biskupství je sice určitou *ecclesia*, ale ne zcela tou pravou *ecclesia*. Farnost zůstává farností jen v živém *communio* s diecézí, jejíž součástí sama je, stejně jako diecéze musí být v živém společenství s univerzální církví. Říkám vám to pro dobro farností, abyste zůstali skutečně životodárnými buňkami našich diecézních neboli místních církví a tím také církve univerzální, kde normální věřící či nevěřící přicházejí do kontaktu s Kristem. Navzdory těmto omezením však není možné nepřiradit farnosti dostatečně velký význam.

To, co v jedné obci existuje téměř v přebytku - pokud jde o věrnost víře - se musí dávat dále jiným obcím ve vikariátu nebo diecézi, kterým se dostalo méně požehnání. Tam, kde je v jedné farní obci nouze o víru, musí sousední, lépe situované farnosti pomoci. V němčině se říká: Také jako faráři si musíme vzájemně nechat koukat do talíře, i když je prázdný, jinak by nám nemohl vůbec nikdo pomoci. Pokud farnost ví, že ve svém vlastním spojení s Ježíšem Kristem je také současně spojena s jeho všemi ostatními údy, teprve tehdy bude brát vážně každou příležitost k tomu, aby navázala plodný vztah se sousedními farními obcemi. Bude nejprve navazovat kontakty s jinými farnostmi v jí vlastním oboru pastorační nebo ve vikariátu, aby jak v pokoře od jiných obcí dostala to, čeho se jí samotné nedostává, tak ve velkomy-

slnosti druhým dávala to, co jim chybí. Žádná farnost nemá všechno a žádná farní obec nemá nic. Teprve v tomto *communio* dozrajeme k plnosti.

Řekl jsem, že nemůžeme dostatečně docenit farní obec. Pokud jde o předtím zmíněné nezbytné podřízení se biskupství, konstituce o liturgii, kterou teď budu citovat, říká: „*Mezi nimi (obcemi) mají přední místo farnosti, zřízené v jednotlivých místech pod vedením duchovního správce, zastupujícího biskupa. Tyto obce představují do jisté míry celou viditelnou církev, žijící po celém světě*“ (SC 42). A jako doplnění ještě teď dodám, co se píše o diecézi v Liturgickém slovníku Ruperta Bergera (Vyšehrad 2008, s. 112). Cituji: „*Diecéze je dokonalé představení církve, jsou v ní realizovány všechny momenty křesťanského životního společenství, zvěstování slova i udělování svátostí, jak to Kristus zamýšlel pro svou církev.*“ Proto se na rozdíl od světové církve plným právem a v původním smyslu podle staré tradice hovoří o církvi litoměřické nebo o církvi pražské nebo o církvi kolínské jako o místních církvích. Jedno doplňuje druhé. Místní církve, diecéze, by nemohla vůbec existovat bez farnosti a farnost by vůbec nemohla existovat bez místní církve, diecéze, a diecéze bez světové církve.

2. Jen několik aspektů k práci kněze ve farnosti:

Apokalypsa v sedmi listech oslovuje anděly sedmi obcí. Andělé jsou jejich představitelé. Víme, že v Novém zákoně je všechno zosobňováno. Institucionální struktury se nestanou živými strukturami, jestliže nejsou námi zosobněny. První část o diecézi a farnosti byla velmi důležitá. Ale druhá část je neméně důležitá, pro mě však těžší. Kněz je dnes jako farář poslán, aby pravidelně předsedal Eucharistii a přebíral odpovědnost za kázání a pastorační práci v některé z farností. V tom spočívá nejvyšší forma účasti kněžstva na biskupském úřadě. Ať ale biskup svůj úřad vykonává sám nebo využívá prostřednictví presbyteria, stále vykonává svůj episkopát v součinnosti se svým presbyteriem, jehož je sám prvním členem. Nestojí tedy na druhé straně než presbyterium, nýbrž v jeho středu. Episkopát je tedy nejen kolegiální v tom smyslu, že biskup jako jedinec je stále členem biskupského kolegia a působí v jednotě s tímto kolegiem, ale je kolegiální i v tom smyslu, že stojí uprostřed sboru kněží a uprostřed něj vykonává svůj úřad, sděluje mu všechno, co potřebuje k (naplnění) toho či onoho úkolu, a to s vědomím zakořenění v kněžském svěcení, které kněze činí kněžími: vykonávat službu Slova, službu svátostí s Eucharistií v centru a charitní službu lásky k lidem. Aby biskup toto všechno mohl v místní církvi vykonávat, potřebuje spolupráci kněží. Louis Bouyer píše ve své knize „Církev“, díl II, strana 244: „*Ačkoli konečná zodpovědnost, stejně jako prapůvod toho všeho leží na místní úrovni na něm, na biskupovi, který je sám místním*

nástupcem apoštolů.“ Ale biskup potřebuje ke své biskupské službě kněžstvo. Dovolte mi dodat ještě jeden velmi vážný výrok, ve kterém obměním známá slova svatého Augustina: „Naplnuje mě strach z toho, co pro vás jsem, totiž biskupem. A naplnuje mě radostí to, čím jsem spolu s vámi, totiž kněz.“ První věta je opět od Bouyera: „*Pouze tím, že biskup povolává kněze ke spolupráci na svém úřadě, dostává kněz svůj úřad.*“ To, že toto povolání biskupa může být plodné a plně účinné, nepatří jen k dobrému uspořádání místní církve, ale je také jejím nejzákladnějším ustanovením. Nejen v rámci místní církve je kněžstvo nutně zavázáno biskupovi.

I když se univerzální církev uskutečňuje někdy jen v místních církvích, přesto je místní církev pořád ještě projevem všudypřítomného Těla Kristova na daném místě, a tak není v místní církvi nic čistě lokálního. Proto může vést místní církev jen biskup, který byl na základě svého svěcení začleněn do všeobecného kolegia biskupů. Místní biskup jako člen biskupského kolegia může vykonávat svůj úřad jen spolu s péčí o celou církev. Svým kněžím nemůže dát účast na svém úřadu jinak, než že je skrze sebe - skrze sebe jako biskup - přivádí do společenství s celým kněžstvem místní církve i církve světové. Proto mám vždy obzvláště velkou radost, když zvu kněze, ať už k *Misse chrismatis* ve Svatém týdnu nebo na nějaký společný kněžský den. To, že jsem tedy důvodem společenství mezi našimi kněžími a že jím jsem tak, jak nejlépe umím, a že pokaždé rád prosím o odpuštění tam, kde jsem jako biskup překážkou k takovému společenství, je pro mě největším úkolem jako biskupa. Biskupský úřad existuje ve své podstatě stále jen v onom *my*, které teprve dává onomu *já* význam.

Totéž platí pro kněžský úřad. Tím, že se stanu knězem, začlením se do onoho *my*, které spolu s biskupem nese dále dědictví apoštolů. Pospolitost, vzájemná propojenost, vzájemný ohled a spolupráce patří k základní struktuře úřadu v církvi. Přestože křesťanská víra zdůraznila nekonečný význam jednotlivce, který je povolán k věčné Boží slávě, ukazuje se, že ono *já* je podřízeno onomu všezahrnujícímu *my*, ze kterého a pro které ono *já* žije. Toto plurální pojmání duchovního úřadu poukazuje na tajemství trojjediného Boha, na obraz Boha, ve kterém je však bez úhony obsažena nedělitelná jednota onoho *my* Otce, Syna a Ducha svatého. Tato jednotnost není beztvarou jednotou ustrnulé monády v Leibnizově výkladu, ale dynamickým, vzájemným pronikáním. Církevní otcové říkají: Jednota církve je založena na perichorní církvi, tj. na pronikání nositelů biskupského úřadu ke kolegiu biskupů a na pronikání nositelů kněžského úřadu ke kněžstvu s jejich místním biskupem.

Jako kněží se na jednu stranu v našem kléru při pohledu zpět odvoláváme na trojjediného Boha, ale směrem kupředu se na druhou stranu církev přičleňuje sourozeneckému *my* celé církve a měla by být věrným obrazem jejího sourozeneckého vztahu. Tedy, máme téměř v zádech trojjediného Boha a před námi sourozenecký vztah celé církve. Jinak řečeno: existuje kolegiální biskupů a jednota kněžstva koneckonců proto, že v církvi existuje bratrství. Jednota kléru určité místní církve splňuje svůj smysl jen tehdy, slouží-li tomuto bratrství a jestliže se sama v bratrství uskutečňuje.

A tady se uzavírá náš kruh. Naše uvažování jsme nadepsali „Jedna diecéze a mnoho farností“. Jako nezbytné doplnění můžeme dodat: „Jedno presbyterium a mnoho kněží.“ Jedno bez druhého nikdy nejde. Když tomu tak je, nemůže existovat žádný egoismus diecézí a žádný egoismus farností, které se starají jen samy o sebe, všechny ostatní ale přenechávají jednoduše Bohu, Svatému stolci nebo stolci biskupskému. Může existovat jen společná odpovědnost všech navzájem. Být katolíkem totiž skutečně znamená – jak říká Karl Rahner – „být spojení napříč“. To znamená vzájemně si pomáhat v nouzi, od druhých se učit dobrému a vlastní dobro štědře rozdávat. To znamená usilovat o to, abychom se vzájemně poznávali, abychom si navzájem porozuměli, abychom se vzájemně přijímali a také abychom byli ochotni ke *correctio fraterna*.

V církvi na daném místě, ve farnosti, se projevuje místní církve, pokud je farnost živou součástí této místní církve. Jestliže se určitá obec vzdaluje celku místní církve, vyčleňuje se jako nějaký sektor, a poté, jak už bylo stejným výrazem řečeno, zdegeneruje v sektu. Patří k úkolu faráře církve v daném místě, aby udržoval farnosti v živém vztahu s místní církví diecéze. Stejně tak jako biskup má úkol přivádět místní církve - diecézi - do živého soudržného celku univerzální církve. V těch mnoha farnostech existuje pořád jen jedna místní církve, a to skutečně takovým způsobem, jako v jedné místní církvi našla svou viditelnou existenci jedna světová církve. To nejsou žádné právnícké struktury, ale je to duchovní, chceme-li, mystická skutečnost velké Boží církve, která musí určovat naše konání.

Snažme se o to, abychom si tuto skutečnost uchovávali nejen v hlavě, ale abychom ji z hlavy přenesli do srdce. A cesta z hlavy do srdce je cesta dlouhá: modlitba, meditace a rozjímání nám umožní přenést Boží církve z hlavy do srdce, a tak se stát muži církve.

+ *Joachim kardinál Meisner*
arcibiskup kolínský